

Pavel Nikolayeviç Ahmerov, Ahmed Yesevî Camii'nin Yazıtları

Ahmerov, P. N. (1896). Ahmed Yesevî Camii'nin yazıtları. *Kazan İmparator Üniversitesi bünyesindeki Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'nin İzvestiya (Haberler) Dergisi*, 13(6), 538-551.¹

Namiq Musalı RÖR

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Özet

Çevirisi sunulan makale 1896 yılında Rusça olarak basılmıştır. Makalenin hazırlanmasında Pavel Nikolayeviç Ahmerov'un yanı sıra iki kişinin daha katkıları bulunmaktadır. Bunlardan biri Türkistan kadısı Lütfullah Hoca Atahocakaziyev, diğeri ise Kazan İmparator Üniversitesi bünyesindeki Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'nin üyesi ve çalışanı olan Ebû Bekr (Abubakr) Ahmetcanoviç Divayev'dir. Şöyle ki Lütfullah Hoca, Türkistan şehrindeki Hoca Ahmed Yesevî Türbesi'nde bulunan yazıtların metnini istinsah etmiş, Divayev bu notları açıklayıcı bir mektup eşliğinde Kazan Üniversitesi'ne göndermiş, Ahmerov ise bu bilgilerden yola çıkarak ve özellikle de kitabelerin metnini Rusçaya çevirerek makaleyi hazırlamıştır. Makalede sunulan yazıtlar, Emîr Timur zamanından XIX. yüzyılın sonlarına kadar uzanan geniş bir dönemi kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hoca Ahmed Yesevî, Türkistan, Epigrafi.

Abstract

The translated article was published in Russian in 1896. In addition to Pavel Nikolaevich Ahmerov, two more people participated in the preparation of the article. One of them is Lutfullah Khoja Atakhodzaziev, the Muslim judge of Turkistan and the other is Abu Bekr Akhmetjanovich Divaev, a member and employee of the Society of Archeology, History and Ethnography at the Imperial Kazan University. Namely, Lutfullah Khoja copied the text of the inscriptions in the Tomb of Khoja Ahmed Yesevi in the city of Turkistan, Divaev sent these notes to Kazan University with an explanatory letter, and Ahmerov prepared an article based on this information and specially translated the text of the inscriptions into Russian. The inscriptions presented in the article cover a wide period from the time of Amir Timur to the end of the 19th century.

Keywords: Hoja Ahmed Yesevi, Turkistan, Epigraphy.

1 Ahmerov, P. N. (1896). Nadpisi meçeti Ahmeda Yasavi. *İzvestiya Obşestva arxeologii, istorii i etnografii pri Imperatorskom Kazanskom universitete*, 13(6), 538-551.

Ахмеров, П. Н. (1896). Надписи мечети Ахмеда Ясави. *Известия Общества археологии, истории и этнографии при Императорском Казанском университете*, 13(6), 538-551.

Giriş

Pavel Nikolayeviç Ahmerov hakkında kısa bilgiler *Tatarica Ansiklopedisi*'nde yer almaktadır.¹ Aslı itibarıyla Tatar Türklerinden olan Ahmerov, 1862 yılında Kazan vilayetinin Sviyajsk kazasında bir köylü ailesinde doğdu. Gerçek ismi Saibgirey Ahmerov'dur. 1880 yılından itibaren Kazan'daki Apanayevskaya Medresesi'nde eğitim gördü, daha sonra ise adı geçen medresede müderris olarak görev yaptı. Fakat 1891'de Kazan Ruhani Akademi'sinin Türkoloji profesörü olan ve aynı zamanda misyonerlik faaliyetleri yürüten Yevfimiy Aleksandroviç Malov'un (1835-1918) etkisiyle Ortodoks Hristiyanlığı kabul etti. Din değiştirmesinin ardından Pavel Nikolayeviç Ahmerov ismini aldı, medresedeki görevinden ayrıldı ve hamisi Malov'un çalıştığı Kazan Ruhani Akademisi'nde Tatarca ve Müslüman İlahiyatı derslerini vermeye başladı. Avraamiy Bolgarskiy, Kiril ve Mefodi gibi bazı Ortodoks din adamlarının menkıbelerini Tatarcaya çevirdi. 10 Ekim 1900 tarihinde Kazan şehrinde vefat etti.

Ahmerov, 1896 yılında Kazan İmparator Üniversitesi bünyesindeki Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'nin *İzvestiya* (Haberler) mecmuasında Hoca Ahmed Yesevî'nin mührü ve türbesinin kitabeleri üzerine iki makale yayınlamıştır (Ahmerov, 1896a, ss. 529-537; Ahmerov, 1896b, ss. 538-551). Her iki makale Başkurt asıllı Türkolog, halkbilimci ve askerî görevli Abubakr Ahmetcanoviç Divayev'in (1856-1932) Taşkent'ten göndermiş olduğu materyallere dayanılarak hazırlanmıştır (Divayev hakkında bkz. Ananiyev & Buxarin, 2020, s. 264). Çevirisini yaptığımız makalede türbe yazıtlarının orijinal metinleri ve tercümeleri yer almaktadır. Kitabelerin Rusça tercümesinde rastladığımız birkaç bariz hata dışında çeviri sırasında yazarın üslubunu muhafaza etmeye çalıştık. Özel isimleri Ahmerov'un transkripsiyonuna uygun bir biçimde sunduk.

1. Ahmerov, P. N. (1896). Ahmed Yesevî Camii'nin Yazıtları

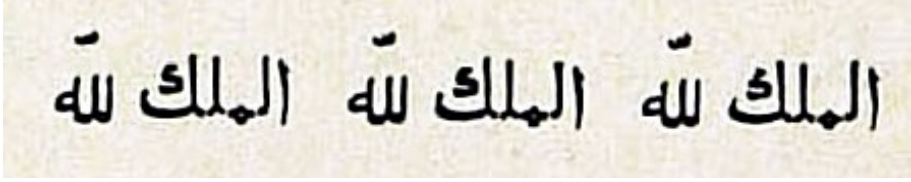
Aşağıda sunulan yazıtlar Türkistan şehrinde Hazret-i Sultan Hoca Ahmed Yesevî Camii'nin muazzam kümbetinin çatısı altında yer almaktadırlar. Caminin kendisi, Hoca Ahmed Yesevî'nin vefatından iki asır sonra, XIV. yüzyılda Timur tarafından inşa edilmiştir. Heinrich Moser'in *Durch Central Asien* (Leipzig, 1889) isimli resimli eserinin 73. sayfasında bu cami hakkında bilgiler yer almaktadır. Bay Moser'in sözlerine göre bu cami o kadar büyüktür ki Türkistan şehrine 25 verst mesafeden görünmektedir. Bay Moser bu camide Timur'un kız torununun gömülü olduğunu söylüyorsa da yazıtlar durumun biraz farklı olduğunu göstermektedirler. Caminin, yazıtların ve kalenin yapımı sırasında gerek yerli (Taşkent'ten) ve gerekse de sınır ötesinden (İsfahan ve Şiraz'dan) davet edilmiş olan ustalar çalışmışlardır. Yazıtlar 1894 yılında Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'nin üyesi ve çalışanı olan A. A. Divayev'in iştirakiyle Türkistan kadısı Lütfullah Hoca Atahocakaziyev tarafından istinsah edilmiş ve A. A. Divayev tarafından 2 Kasım 1895 tarihli bir mektup eşliğinde Taşkent'ten Cemiyet'e gönderilmişlerdir.² A. A. Divayev'in

1 (2024, Mayıs 1). <https://tatarica.org/ru/razdely/obrazovanie/personalii/ahmerov-pavel-nikolaevich>

2 Arkeoloji, Tarih ve Etnografya Cemiyeti'nin *İzvestiya* dergisinin Editör Kurulu, Hoca

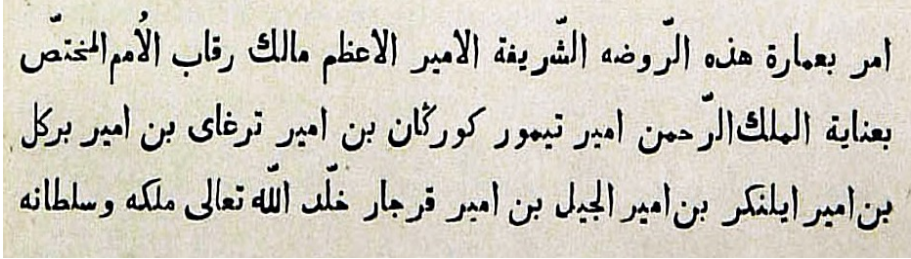
"Bu çeşmenin yapılmasını büyük emîr, ümmetlerin hükümdarı, Rahman olan Melik'in lütfuna mazhar olan Emîr Timur Küregen⁴ emretti. O, İslam'ın şeyhi ve dünyadaki şeyhlerin sultanı olan Şeyh Ahmed Yesevî'ye – Allah onun aziz ruhunu kutsasın – türbe inşa ettiği için Allah Teâlâ onun hâkimiyetini ebedi kılsın! 851 senesi Piçi Yılı'da 25'inci Şevval ayda (Rus takvimine göre 3 Ocak 1448 Çarşamba günü). Ustasının ismi Usta Abdülaziz ibn Usta Şerefeddin".

Kazanın ortasında birkaç kez şu ifadeler yazılmıştır:

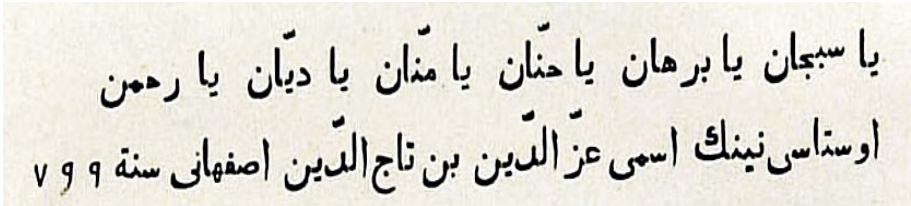
"Hâkimiyet Allah'a mahsustur".

Hazret-i Sultan Ahmed Yesevî galerisine açılan iç girişin üstünde (yani kapının üst tarafında) şöyle yazılmıştır:

"Bu kutsal türbenin yapılmasını büyük emîr, ümmetlerin hükümdarı, Rahman olan Melik'in lütfuna mazhar olan Emîr Timur Küregen b. Emîr Targay b. Emîr Berkel b. Emîr Eylenger b. Emîr Alcil b. Emîr Karaçar emretti. Allah onun hâkimiyetini ve saltanatını ebedi kılsın!"

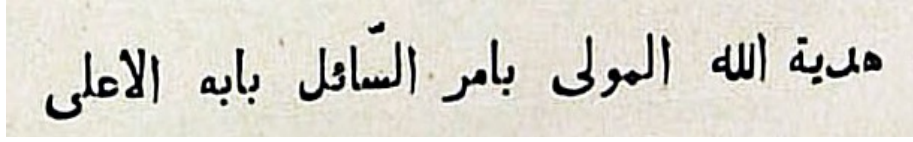
Galerideki kapının iki kol veya tokmağı arasında aşağıdaki kelimeler yazılmıştır:

"Ya Sübhân! Ya Burhân! Ya Hannân! Ya Mennân! Ya Deyyân! Ya Rahman! Ustasının ismi İzzeddin b. Taceddin İsfahânî. Sene 799 (Rus takvimine göre 1396)".

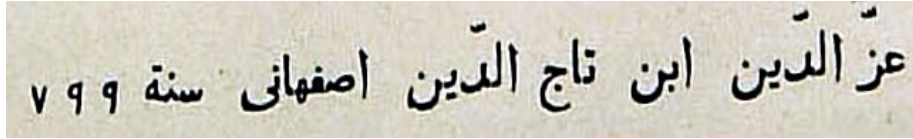
4 Emîr Timur, Cengiz Han'ın soyundan gelen birinin kızıyla evlendiği için bu lakabı almıştı.

Zikri geçen kapının üzerine aşağıdaki sözler oyulmuştur:

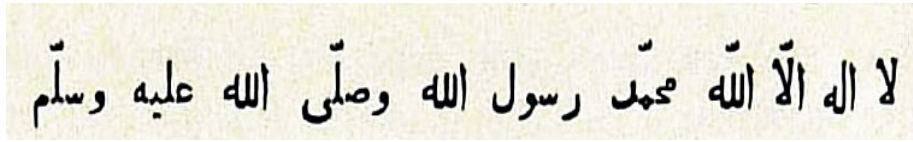

“Yüce kapısını arayanlar için Mevla olan Allah’ın hediyesidir”.

Bahse konu kapının iki tarafındaki iki şamdanın ustası da İzzeddin b. Taceddin İsfahânî’dir (799 yılı).

Hazret-i Sultan Ahmed Yesevî Camii’nin iç kapısının üzerinde, batı tarafta aşağıdaki ifadeler yazılmıştır:

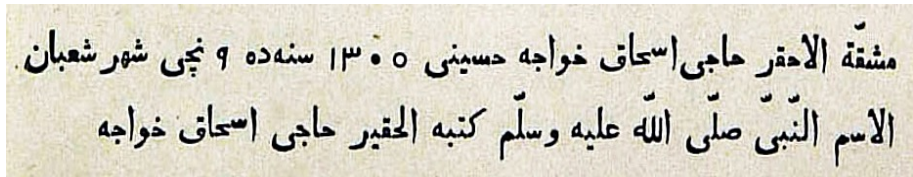

“Allah’tan başka ilah yoktur. Muhammed O’nun elçisidir. Allah’ın lütfu ve selamı olsun ona”.

Sülüs hattıyla “Muhammed Mustafa” sözleri yazılmıştır. Dört veya beş kez “Muhammed” adı da sülüsle kaydedilmiştir.

Lütfullah Hoca’nın yazdığına göre Allah’ın bir olduğunu tebliğ eden yukarıdaki kayıtlar daha önceleri yazılmış olmalarına rağmen 1303 yılında (Rus takvimiyle 1885 yılında) bir başka tarzda onarılmışlardır. Yeni tarzda onarımı gerçekleştirmiş olan ustanın ismi Usta Muhammed Nazar Merginânî’nin oğlu Muhammed Niyaz idi.

Allah’ın bir olduğunu tebliğ eden kayıtların altında ise şu yazıt yer almaktadır:

“Bunu en hakir Hacı İshak Hoca Hüseyinî yaptı. 1305 senede 9’uncu şehr-i Şaban (Rus takvimine göre 10 Nisan 1888 Cumartesi günü). Peygamber’in (s.a.v.) ismini hakir Hacı İshak Hoca yazdı”.

Doğu tarafta sülüs hattıyla "Muhammed Mustafa", akabinde "Bismillahirrahmanirrahim", sonra yine sülüsle "Bismillahirrahmanirrahim", ardından ise;

لفظة الله جلّ جلاله

"Allah celle celâlüh (büyük ve yüce olan Allah) lafzı" yazılmıştır.

Daha sonra sülüs hattıyla İhlas suresi (112. sure) yazılmıştır.

Bu kelimeler önceleri yazılmışsa da 1303 yılında (Rus takvimiyle 1886 yılında) bir başka tarzda onarılmışlardır. Yazıtı onaran ustanın ismi Muhammed Seyyid Hoca Taşkendî'nin oğlu Nazîr Hoca idi.

١ قال النبي عليه السلام طلب العلم فريضة على كل مسلم ومسلمة
صدق رسول الله

"Peygamber Aleyhisselam şöyle dedi: İlim talep etmek her bir Müslüman erkek ve kadına farzdır. Resulullah doğru söyler".

٢ قال النبي عليه السلام عجلوا بالصلوة قبل الفوت وعجلوا بالتوبة
قبل الموت صدق رسول الله

"Peygamber Aleyhisselam şöyle dedi: Zamanı geçmeden önce namaza acele ediniz ve ölüm gelmeden önce tövbe etmeye acele ediniz. Resulullah doğru söyler".

٣ قال النبي عليه السلام الدنيا ساعة فاجعلها طاعة صدق رسول الله

"Peygamber Aleyhisselam şöyle dedi: Dünya bir saatliktir, bu yüzden onu Allah'a itaatle geçirmek gerekmektedir. Resulullah doğru söyler".

٤ قال النبي عليه السلام عزّ الدنيا بالمال وعزّ الآخرة بالأعمال
صدق رسول الله

"Peygamber Aleyhisselam şöyle dedi: Dünyanın izzeti mal (servet) ile, âhiretin izzeti ise amel ile elde edilir. Resulullah doğru söyler".

Ablay Han'ın mezar taşında şu kelimeler yazılmıştır:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وِجْهَهُ لَهٗ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ

“Bismillahirrahmanirrahim. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz (Kur'ân, 28/88)”.

هٰذِهِ الرَّوْضَةُ الْمَكْرَمَةُ الْمَطْهُورَةُ لِلْحَضْرَةِ الْخَانَ الْعَظِيمِ الْخَافِقَانَ الْعَظِيمِ
ظَلَّ اللّٰهُ بِسَيْطِ فِي الْاَرْضِ عَامِرِ الْمَمَالِكِ فِي الطَّوْلِ وَالْعَرْضِ سُلْطَانَ السَّلْطَانِ
الْمَشْرِقِيْنَ بِرَهَانَ الْخَوَاقِيْنَ الْخَافِقِيْنَ دَائِرَةِ الْاَمْرِ وَالْاِحْكَامِ مَلِكِ مَلُوكِ الْاَفَاقِ
سَرِيْرِ السَّلْطَنَةِ بِالْاِسْتِحْقَاقِ اَحَدِ الْمَلُوكِ الْاَرْضِ الْوَاوِلِ اِلَى جِوَارِ اللّٰهِ
الْمَلِكِ الْمُهَيَّنِ الْمَنَّانِ اَبُو الْخَيْرِ سَيُوْنُجْ خِوَاْجِهْ خَانَ اِبْنِ الْخَانَ الْمَغْفُورِ
الْمَبْرُورِ اَبُو الْخَيْرِ خَانَ النَّذِيِّ صَادِقِ جُودَةِ الشَّرِيْفِيِّ وَعَنْصَرَةِ اللَّطِيْفِيِّ
مَرْقَدِهِ رَوْضَةٍ مِنْ رِبَاضِ الْجَنَانِ

“Bu muhterem ve temiz türbe, büyük han, muazzam hakan, Allah'ın yeryüzüne yayılmış gölgesi, boylam ve enlemlerde (tûl ve arz) bulunan memleketlerin âmiri, iki doğunun (veya doğunun ve batının) sultanlar sultanı, iki batının (veya batının ve doğunun) hakanlarının dayanağı, emir ve hükümlerin odağı, ufuklardaki (dünyadaki) hükümdarların hükümdarı, saltanat tahtının liyakatli varisi, dünya hükümdarlarının yegânesi, Allah'ın dergâhına kavuşmuş olan, en büyük ve cömert bir hükümdar olan, rahmetli ve hayırlı Han'ın oğlu Ebû'l-Hayr Süyünç Hoca Han hazretlerine mahsustur. Kendisi bereketli cömertliği ve latif tabiatı itibarıyla vefalı bir adamdı. Onun mezarı cennet bahçelerinden biridir”.

Hazret-i Sultan Hoca Ahmed Yesevî Camii'nin büyük kubbesinin çatısı altında, kuyunun kapısı önündeki taşın üzerinde aşağıdaki metin yazılıdır:

هٰذَا مَرْقَدُ الْمَغْفُورَةِ الْمَرْهُومَةِ الْمَبْرُورَةِ الْمَسْطُورَةِ اِمَانِ بِيكِهِ خَانِيْمِ بِنْتِ جَانِيْ
بِكِ خَانَ اِبْنِ بَرَاقِ خَانَ بِنَاْرِیْخِ شَهْرِ رَجَبِ الْمَرْجَبِ ٩٢٥ نَجْحِيْ سَنَةِ دِهْ

“Bu mezar başışlanmış, rahmete kavuşmuş, hayırlı, kapalı (ismetli) Aman Bike Hanım bt. Canıbek Han b. Barak Han'a mahsustur. Tarihi: Şehr-i Recebü'l-mürecceb 925'ince senede (Rus takvimine göre Temmuz 1519)”.

Diğer taşta şöyle yazılmıştır:

هذا مرقد المغفور المرحوم باسم باقى سلطان بن ملا ميركلان

“Bu mezar bağışlanmış ve rahmete kavuşmuş olan, Bâki Sultan ismini taşıyan, Molla Mir Kelân’ın oğluna mahsustur”.

Üçüncü taşta şu yazıt yer almaktadır:

هذه مرقد الشريفة المرحومة المبرورة رابعة سلطان بيكم بنت سلطان
الشاهان الكبير الاعظم الوغ بيك كوركان بن السلطان الاكبر شاه رخ
ميرزا بن الخاقان المعظم المكرم امير تيمور كوركان نور الله مرقدهم
اجمعين الى يوم الدين ٨٧٠ نجي سنه

“Bu mübarek mezar rahmetli ve hayırlı Rabia Sultan Begüm bt. şahlar sultanı olan büyük ve azametli Uluğ Bey Kürekân b. büyük sultan Şahruh Mirza b. muazzam ve mükerrerem hakan Emîr Timur Kürekân’a mahsustur. Allah, kıyamet gününe kadar hepsinin mezarını nurlandırсын. 870’ince sene (Rus takvimine göre 1465)”.

Dördüncü taşta şu yazıt yer almaktadır:

وفات المغفور شجاع الدين ميرزا ابن امير منصور بن جلال الدين
بن امير حسين قونكرات ٩٤٠ نجي سنه

“Rahmetli Şücaeddin Mirza b. Emîr Mansur b. Celaleddin b. Emîr Hüseyin Kunkurat’ın vefatı 940’ıncı sene (Rus takvimine göre 1533)”.

Beşinci taşta aşağıdaki yazıt yer almaktadır:

هذه المرقدة المنورة المعطرة المرحومة المغفورة المستورة المبرورة دانا
بي بي بنت ملا ميركلان في شهر رجب ١٠٠٧ نجي سنه

“Bu nurlu ve güzel kokulu mezar, rahmete kavuşmuş ve bağışlanmış olan kapalı (ismetli) ve hayırlı Dânâ Bibi bt. Molla Mir Kelân’a mahsustur. Receb ayı 1007’inci senede (Rus takvimine göre Şubat 1599)”.

Beyaz hücrede (odada) bulunan taşın üzerinde şöyle yazmaktadır:

هذا مرقد المغفور المرحوم قل محمد سلطان ابن كيلدى محمد سلطان
ابن الخان المغفور سيونج خواجه خان ابن الخاقان الاكرم ابو الخير خان

"Bu mezar, bağışlanmış ve rahmete kavuşmuş olan Kul Muhammed Sultan b. Geldi Muhammed Sultan b. rahmetli han Süyünç Hoca Han b. çok cömert Ebü'l-Hayr Han'a mahsustur".

Mezarlıkta bulunan bir taşın üzerinde şu yazıt yer almaktadır:

هذا مرقد الشَّابِّ المغفور المرحوم المبرور نتيجة السلاطين مبارك شاه
سلطان ابن كيلدى محمد سلطان خان ابن الخاقان الاعظم الاكرم سيونج
خواجه خان ابن ابو الخير خان سنه ٩٢٥

"Bu mezar, bağışlanmış, rahmetli ve hayırlı bir genç olan, sultanlar soyundan gelen Mübarekşah Sultan b. Geldi Muhammed Sultan Han b. çok büyük ve cömert hakan Süyünç Hoca Han b. Ebü'l-Hayr Han'a mahsustur. Sene 925 (Rus takvimine göre 1519)".

İkinci taşta aşağıdaki yazıt yer almaktadır:

وفات المغفور المرحوم توخته سين ابن خواجه خدای بيردى سنه ٩٥٠ نچى ده

"Bağışlanmış ve rahmete kavuşmuş olan Tohtasın b. Hoca Hudayberdi'nin vefatı sene 950'incide (Rus takvimine göre 1543)".

Büyük kubbenin çatısı altında diğer yazıtlar da bulunmaktadır. Bir taşın üzerinde şöyle yazmaktadır:

هذا مرقد الشَّريف المغفور المرحوم سلطان محمود توره ابن آنا خواجه
مرحوم ١٢٨٨ نچى سنه

"Bu mezar, şerefli, bağışlanmış ve rahmete kavuşmuş olan Sultan Mahmud Töre b. merhum Ata Hoca'ya mahsustur. 1288'inci sene (Rus takvimine göre 1871)".

İkinci taşta şu metin yer almaktadır:

هذا مرقد الشَّريف المرحوم اسحاق خواجه شيخ الاسلام ابن افضل خواجه
شيخ الاسلام ابن عظمت خواجه شيخ الاسلام

"Bu mezar, şerefli ve merhum İshak Hoca Şeyhülislam b. Efdal Hoca Şeyhülislam b. Azamet Hoca Şeyhülislam'ındır".

Üçüncü taştaki yazıt şöyledir:

هذا رقد الشريف المغفور المرحوم جنيد الله خواجه نقيب ابن پادشاه
خواجه نقيب ابن جنيد الله خواجه نقيب ابن عالم خواجه نقيب ابن
اسد الله خواجه نقيب ١٢٥٢ هجری سنه

"Bu mezar, şerefli, bağışlanmış ve merhum Cüneydullah Hoca Nakib b. Padişah Hoca Nakib b. Cüneydullah Hoca Nakib b. Âlim Hoca Nakib b. Esedullah Hoca Nakib'e mahsustur. 1252'inci sene (Rus takvimine göre 1836)".

Galerinin kapısının aşağı ön kısmına oyulmuş olan kelimeler şunlardır:

باب السّادات معدن السّادات حبّ السّادات مفتاح السّادات غلام
آستان باد دولت

"Seyyidlerin kapısı saadet madenidir. Seyyidleri sevmek saadetin anahtarıdır. Zenginlik senin dergâhının kölesi olsun".

Zikri geçen kapının iki kol veya tokmağı üzerinde Tanrı'nın lanetinin bir simgesi olarak şeytanın kendi boynuna tasma takması resmedilmiştir. Ustanın ismi: İzzeddin b. Taceddin, sene 919 (Rus takvimine göre 1513).

Zincir üzerindeki usta ismi: Usta Muhammed Nazar, 1252 yılı (Rus takvimine göre 1836).

Batı tarafta, kapıların önünde, ön tarafın aşağısında bulunan taşın yüzeyindeki yazıt şöyledir:

هذا المرقد للشّابّ المغفور اعظام الأمراء شجاع الدّين هلال امير ابن
امير جلال الدّين ابن حسين قونكرات في تأريخ سنه ٩٤٢

"Bu mezar, bağışlanmış bir genç ve emîrlerin büyüğü olan Şücaeddin Hilal Emîr b. Emîr Celaleddin b. Hüseyin Kunkurat'a mahsustur. Tarih: 942 senesi (Rus takvimine göre 1535)".

Doğu tarafta bulunan ikinci taşın üzerine şunlar yazılmıştır:

وفات المرحوم المغفور المبرور خواجه درويش محمد ابن خواجه حاجي
محمد سنه ٩٢١

"Merhum, bağışlanmış ve hayırlı Hoca Derviş Muhammed b. Hoca Hacı Muhammed'in vefatı. 921 senesi (Rus takvimine göre 1515)".

Ön tarafın aşağısında bulunan taşın üzerinde şu metin vardır:

هذا مرقد الشريف المغفور المرحوم امام جعفر خواجه قاضى ابن قوش
طهور خواجه بن محمد طهور خواجه سنه ۱۲۸۹

"Bu mezar, şerefli, bağışlanmış ve merhum İmam Cafer Hoca Kadı b. Kuş Tahur Hoca b. Muhammed Tahur Hoca'ya mahsustur. 1289 senesi (Rus takvimine göre 1872)".

İkinci taşın üzerinde ise şöyle yazar:

اوروغى آرغین حنه بی سرکه اوغلى صفر آیده وفات بولدى سنه ۱۲۹۵

"Uruğu Arğın, Hannebî Sirke oğlu, Safer ayda vefat buldu. Sene 1295 (Rus takvimine göre Şubat 1878)".

Kaleyî inşa edenin ismi: "Hacı Hüseyin Şîrâzî". İnşaat 807 yılında başlamıştır (Rus takvimine göre 1404).

Mezarlık kapısının ustasının ismi:

اوستا صفر ۱۲۹۳ نچى سنه

"Usta Safer, 1293'üncü sene (Rus takvimine göre 1876)".

Onarımı yapanın ismi:

اوستا ذاکر خواجه ابن عزیزلار خواجه تاشکندى عمرى ۱۳۰۳ نچى سنه ده

"Usta Zâkir Hoca b. Azizler Hoca Taşkendî Ömerî, 1303'üncü senede (Rus takvimine göre 1885)".

Diğer üç ustanın ismi:

۱ اوستا عبد الملك ولد اوستا عبد الغنى تاشکندى ۲ اوستا مولاقلی
تاشکندى ۳ صدیق خان پیرولد اولوق خواجه تاشکندى

1) Usta Abdülmelik b. Usta Abdülgani Taşkendî; 2) Usta Mollakulu Taşkendî; 3) Siddık Han Pir veled-i Uluk Hoca Taşkendî.

Kaynaklar / References

- Ahmerov, P. N. (1896a). Opisaniye pečati Axmada Yasavi. *İzvestiya Obşestva arxeologii, istorii i etnografii pri İmperatorskom Kazanskom universitete*, 13(6), 529-537 [Ахмеров, П. Н. (1896). Описание печати Ахмеда Ясави. *Известия Общества археологии, истории и этнографии при Императорском Казанском университете*, 13(6), 529-537].
- Ahmerov, P. N. (1896b). Nadpisi meçeti Ahmeda Yasavi. *İzvestiya Obşestva arxeologii, istorii i etnografii pri İmperatorskom Kazanskom universitete*, 13(6), 538-551 [Ахмеров, П. Н. (1896). Надписи мечети Ахмеда Ясави. *Известия Общества археологии, истории и этнографии при Императорском Казанском университете*, 13(6), 538-551].
- Ananiev, V. G., & Bukharin V. G. (2020) *İmena, kotoriye nikogda ne budut zabiti.... Rossiyskoye vostokovedeniye v perepiske V. V. Bartolda, N. Ya. Marra I S.F. Oldenburga. Varfolemeyev A. D.* [Ананьев, В. Г., & Бухарин, М. Д., (2020). «Имена, которые никогда не будут забыты...». *Российское востоковедение в переписке В. В. Бартольда, Н. Я. Марра и С. Ф. Ольденбурга*. Варфоломеев А. Д.].
- Moser, H. (1889). *Durch central asien*. Brockhaus.
- (2024, Mayıs 1). <https://kuran.diyaset.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/tevbe-suresi-9/ayet-19/diyaset-vakfi-meali-4>
- (2024, Mayıs 1). <https://tatarica.org/ru/razdely/obrazovanie/personalii/ahmerov-pavel-nikolaevich>